

Мухай Анастасія Андріївна
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

Киян Володимир Якович
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання, що стосуються пенсійного забезпечення населення, у розрізі останніх років залишаються досить-таки суперечливими, адже перебувають у центрі уваги політичних лідерів та пересічних громадян. Реформування системи пенсійного забезпечення України триває вже багато років, проте в цій сфері все ще залишається низка проблем організаційного, економічного, правового та політичного характеру. Варто погодитися, що в останні роки пенсійна система України функціонує в умовах максимального фінансового напруження, не забезпечуючи при цьому достатнього задоволення потреб пенсіонерів.

Проблеми вдосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні, упровадження додаткових заходів, спрямованих на поліпшення життя людей похилого віку, досі не втратили своєї гостроти. У рамках реформування національних пенсійних систем представники Світового банку запропонували введення обов'язкового накопичувального елемента – накопичувальних пенсій [1, с. 14]. Протягом ряду років представники Світового банку, Міжнародної організації соціального забезпечення сперечалися про співвідношення перерозподільних і накопичувальних елементів у системі пенсійного забезпечення.

Досягнутий наразі політичний консенсус передбачає, що універсального співвідношення не існує, і кожна країна має обирати власну модель, яка б відповідала національній специфіці та рівню економічного розвитку. Отже, на початку 90-х років ХХ ст. практично всі країни світу почали реагувати на тиск, спричинений скороченням питомої ваги працюючого населення та збільшенням кількості пенсіонерів, шляхом унесення певних змін до нормативно-правової бази та створення багаторівневих пенсійних систем. Україна, хо-

ча й набагато пізніше, також розпочала реформування пенсійної системи (у 2003 р.), коли було прийнято два закони – «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV [2] та «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058 [3].

Результатом реформи стало запровадження в Україні трирівневої пенсійної системи: перший та другий рівні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; другий та третій рівні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення. Таке поєднання має забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи та соціальні гарантії населенню, адже солідарна та накопичувальна системи підвладні впливу різних ризиків.

Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення в Україні. Таким чином, накопичувальна система пенсійного забезпечення покликана надати додаткові джерела фінансування пенсій громадян України.

Суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення є підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків: а) особи, від імені та на користь яких здійснюються накопичення та інвестування коштів; б) накопичувальний пенсійний фонд; недержавні пенсійні фонди; в) юридичні особи, що здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами; г) зберігачі; д) страхові організації [3].

Страхові внески до Накопичувального страхового фонду є складовою частиною єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, сплаченого учасниками накопичувальної системи пенсійного страхування, і підлягають спрямуванню до Накопичувального пенсійного фонду в таких розмірах: у рік запровадження перерахування – 2 % бази нарахування єдиного внеску кожного наступного року в розмірі, збільшеному на 1 %, до досягнення 7 % і подальшої сплати в зазначеному розмірі [4, с. 60].

Необхідно відзначити, що перерахування страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду запроваджується з року, у якому буде забезпечено бездефіцитність бюджету Пенсійного фонду України. Особливістю формування накопичувального фонду є наявність поряд з обов'язковим державним пенсійним страхуванням, відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», добровільного страхування. Це зумовлено тим, що за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах, здійснюються такі пенсійні виплати, як довічні пенсії й одноразова виплата.

Важливою особливістю формування джерел накопичувальної системи пенсійного страхування та використання її коштів є інвестиційний дохід, що утворюється в результаті розміщення та інвестування коштів у порядку,

установленому законодавством.

В українських наукових колах сформовано практично однакову позицію стосовно відсутності належних умов для запровадження накопичувальної системи державного пенсійного страхування. Проте позиції вчених щодо перспектив її запровадження відрізняються. Так, прихильники якнайшвидшого запровадження другого рівня пенсійної системи вважають, що не варто займатися пошуком обґрунтування для того, щоб аргументувати недоцільність запровадження другого рівня пенсійної системи, а, на їхню думку, доцільно скрупульозно опрацювати технологію його функціонування [4, с. 80]. Одним із аргументів для такої позиції вчених є те, що в запропонованій схемі накопичувальної системи державного пенсійного страхування обов'язок щодо сплати внесків покладають на осіб віком до 35 років, а відтак усі виплати передбачено здійснювати через 30 років. Ураховуючи нестабільність економічної та політичної систем України, на думку науковця, навіть приблизно неможливо передбачити всі ризики на таку перспективу [5, с. 47].

Вирішити фундаментальні проблеми пенсійної системи лише шляхом модернізації солідарної системи неможливо. Відповідно до досвіду зарубіжних країн Україні необхідно формувати пенсійну систему на засадах багаторівневості, яка міститиме дієву складову – накопичувальне пенсійне страхування. У країнах із транзитивною економікою його запроваджували зазвичай адміністративними заходами як загальнообов'язкове [6, с. 340].

Однак, на нашу думку, повноцінне запровадження накопичувальної системи державного пенсійного страхування містить великі ризики зловживання фінансовими ресурсами, розбалансування суспільних фінансів та, як наслідок, погіршення рівня життя пенсіонерів у майбутньому. Хоча система накопичувального пенсійного страхування є вразливою перед негативними тенденціями динаміки макроекономічних показників, вона все ж виступає потужною рушійною силою до змін у свідомості пересічних громадян.

Вважаємо, що сьогодні основну увагу необхідно зосередити на проблемі надійного збереження грошових накопичень громадян шляхом розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів, які регулювали б діяльність Фонду гарантування збереження коштів пенсійних накопичень та інших державних гарантій у цій сфері.

У вирішенні складної дилеми – запроваджувати чи не запроваджувати загальнообов'язкове пенсійне накопичувальне страхування, на наше переконання, доцільно обирати помірковану стратегію, яка передбачає його поступове запровадження та мінімізацію можливих ризиків як у короткотерміновій, так і в довготерміновій перспективах. Тому вкрай важливими є систематизація та планування у проведенні пенсійної реформи. Вважаємо, що накопичувальну систему доцільно апробувати на одному з видів спеціальних пенсій, які застосовують в Україні [6, с. 339].

Отже, таке різноманіття дає змогу обрати ту програму державного пенсійного страхування, у якій застосування елементів накопичувальної пенсій-

ної системи дасть змогу не лише вирішувати важливі соціальні й економічні завдання, а й детально з'ясувати проблеми її запровадження в нашій державі. Це допоможе уникнути масштабних ризиків, а на прикладі застосування накопичувальної системи – оперативно скоригувати стратегію й тактику реформування пенсійної системи.

1. Піщуліна О., Коваль О., Бурлай Т. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Центр Разумкова. Київ: Видавництво «Заповіт», 2017. 453 с.

2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09 лип. 2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 10.04.2021).

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 лип. 2003 р. № 1058-TV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 10.04.2021).

4. Федорець М. Г. Сучасний стан та основні напрями реформування пенсійної системи в Україні. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім. В. Стуса*. 2017. № 2. С. 57–89.

5. Рудик В. К. Пріоритети пенсійної реформи в Україні на сучасному етапі. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Вип. 13. Т. 1. С. 45–53.

6. Грушко В. І., Чумаченко Г. О., Красота О. В. Пенсійна система: підручник. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2017. 368 с.

Огурченко О. В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Рибалкін А. О.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

ВИМОГИ ДО ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ ЯК ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Юридичні факти виникають майже щодня й оточують нас усюди. Вони супроводжують усі правові дії, які вчиняють як фізичні особи, так і юридичні. Юридичний факт є обов'язковою умовою виникнення, припинення та трансформації правовідносин. У загальному розумінні юридичний факт упорядковує суспільні відносини, визначає юридичну чинність прав і обов'язків,